

Práva migrantů na pracovním trhu – ve slepé uličce?

Tereza Blahoutová

Abstrakt:

Dne 12. března 2013 uspořádalo Multikulturální centrum Praha první ze série úterních veřejných debat v rámci projektu Migration to the Centre. Jak se jednotliví panelisté postavili ke tvrzení, že práva migrantů na českém pracovním trhu uvízla ve slepé uličce?

Pozvání na veřejnou debatu přijali jak zástupci neziskových organizací, tak představitelé státní správy. Více než čtyřicet hostů debaty si tak mělo příležitost vyslechnout názory a často odlišný pohled aktérů, kteří se otázkou zahraniční zaměstnanosti v České republice zabývají. Státní správu v debatě reprezentoval pan Roman Seidl, ředitel odboru koncepcí a mezinárodní spolupráce v oblasti zaměstnanosti z Ministerstva práce a sociálních věcí, a dále pan Dagmar Robert Mroziwicz z Oblastního inspektorátu práce pro Středočeský kraj. Zkušenosti neziskových organizací v oblasti ochrany práv pracovních migrantů přítomným představili paní Rut Dvořáková, vedoucí programu a sociálních služeb Diakonie ČCE, a pan Michal Krebs, sociální pracovník z organizace La Strada.

Cílem debaty bylo pojmenovat aktuální problémy, s kterými se cizinci zaměstnaní v České republice setkávají, a společně se zamyslet nad možnostmi nápravy této situace. Ačkoli by podle platné pracovněprávní legislativy měli mít zahraniční pracovníci rovné postavení ve vztahu k pracovníkům domácím, v praxi tomu tak často není. Jak uvedla moderátorka debaty Pavla Hradečná ze Sdružení pro integraci a migraci (SIMI), vlivem mnoha faktorů jsou cizinci často ochotní pracovat za nerovných pracovních podmínek, jakými jsou například porušování pravidel bezpečnosti práce, nucení k přesčasům nebo nevyplácení mzdy. Jeden z významných faktorů představuje závislost cizince na jednom konkrétním zaměstnavateli, na něhož je vázané pracovní povolení cizince.

Fakt, že k vykořisťování zahraničních zaměstnanců ze strany zaměstnavatelů v České republice skutečně dochází, potvrdil také klient Diakonie ČCE, který jako cizinec pracoval v Česku přes pracovní agentury. Podobně negativní zkušenost s prací v Česku mají za sebou také klienti organizace La Strada, jejichž příběh přítomným přiblížil Michal Krebs. Tito muži,

na rozdíl od předcházejícího případu, byli zaměstnání přímo českou stavební firmou. Také oni se setkali s tvrdými pracovními podmínkami za neúměrně nízkou mzdu, která jim navíc nikdy nebyla vyplacena v plné výši. Oba uvedené případy se od sebe lišily také zemí původu cizinců. Zatímco občané EU v ČR nepotřebují povolení k zaměstnání a jsou tudíž svobodnější ve svém rozhodnutí neuspokojivý pracovní vztah ukončit, občané tzv. třetích zemí jsou často vystaveni vyhrožování ze strany zaměstnavatele, který může snadno „zařídít“, aby byli ze země vyhoštěni. Možnosti vymáhání práv jsou proto nesrovnatelně vyšší pro občany EU.

Všichni panelisté se shodli, že situace, kdy dochází k nevyplácení mzdy cizinci s platnou pracovní smlouvou, je odsouzeníhodná. Nicméně nikdo z přítomných nezná odpověď na otázku, jak porušování práv zaměstnanců efektivněji čelit.

Zástupce inspektorátu práce uvedl, že podnět ke kontrole zaměstnavatele k nim často přichází příliš pozdě, kdy k porušování zákona zaměstnavatelem dochází již několik měsíců. Mnozí migranti, kteří jsou na svých právech kráceni, nejsou informováni o tom, na koho se v podobných situacích obracet, nebo nemají dostatek odvahy, aby proti nekalým praktikám agentur či zaměstnavatelů bojovali. Dostávají se tak brzy do existenčních problémů a v konečném důsledku jsou při ztrátě zaměstnání potrestáni ztrátou legálního pobytového statusu a hrozí jim vyhoštění z České republiky. Zástupci neziskových organizací, kteří cizince v případě porušení jejich práv zastupují, si posteskli, že boj proti protiprávnímu jednání zaměstnavatelů je zdoluhavý a často nepřináší žádné výsledky ve smyslu náhrady škody poškozenému. Ředitel Seidl z Ministerstva práce a sociálních věcí uvedl jako hlavní novinku v oblasti zaměstnávání cizinců tzv. duální doklady, které budou od roku 2014, v souladu s evropskou směrnicí o jednotném povolení, vydávány dlouhodobě pobývajícím pracovníkům ze třetích zemí bez ohledu na jejich kvalifikaci. Určitým vstřícným krokem vůči pracovním migrantům je podle Seidlových slov podmínka, aby pracovní smlouva byla uzavřena v písemné formě v českém jazyce a jazyce srozumitelném cizinci. V debatě nezaznělo, že nová právní úprava zaručí držitelům jednotného povolení¹ nárok na 90denní ochrannou lhůtu v případě ztráty zaměstnání, během níž má cizinec právo hledat si novou práci, aniž by ztratil legální pobytový status na území ČR.² Ředitel Seidl v diskusi připustil, že do budoucna je možné uvažovat o uplatnění této ochranné lhůty v případech všech cizinců, kterým nebyla vyplacena mzda. V minulosti se chystaná právní úprava již stala předmětem kritiky nevládních organizací, protože podle nich nepřináší další právní nástroje, které by snižovaly závislost zahraničního pracovníka na zaměstnavateli (viz [Připomínky Konsorcia nevládních organizací k návrhu věcného záměru nového cizineckého zákona](#)).

V diskusi opakovaně zazněla prioritní Ministerstva práce a sociálních věcí – ochrana trhu práce ČR ve smyslu upřednostňování uchazečů o práci z řad českých občanů. Tento veřejný zájem nikdo z přítomných nezpochybňoval, ale neměla by stejně tak být ve veřejném zájmu ochrana práv všech zaměstnanců? Pavel Čížinský z Multikulturního centra Praha upozornil na

¹ Konkrétně držitelům tzv. zaměstnanecké karty, modré karty a karty vysoce kvalifikovaného zaměstnance.

² Podle současně platné legislativy se jedná o ochrannou lhůtu v délce šedesáti dnů, na niž má cizinec za určitých podmínek nárok.

dva podstatné aspekty. Za prvé, zahraniční pracovníci jsou často jakýmsi lakmusovým papírkem situace na trhu práce, neboť ve svém zranitelnějším postavení (neznalost jazyka a prostředí, finanční i pobytová závislost na vykonávané práci) představují snadnou kořist pro zaměstnavatele, kteří nechtějí práva zaměstnanců. Pokud k případům vykořisťování zahraničních zaměstnanců dochází, pak se bezesporu dotýká i domácích pracovníků, kteří mají z různých důvodů sníženou schopnost se bránit. Za druhé, stát by měl rozlišovat mezi migranty, kteří již do Česka za prací přišli, a těmi občany jiných států, kteří o práci v Česku usilují ze své domovské země. U prvně jmenované kategorie je třeba nastavit integrační politiku tak, aby tito lidé měli důstojné podmínky ke své práci a životu v České republice. V případě druhém je v plné kompetenci MPSV přijímat taková opatření, která vstup zahraničních pracovníků na český trh práce regulují.

Ministerstvo práce a sociálních věcí přistoupilo k regulaci počtu pracovních migrantů s nízkou kvalifikací naposledy v loňském roce.³ Během debaty zazněla z úst Yany Leontiyevy ze Sociologického ústavu AV ČR otázka, zda MPSV sleduje účinnost tohoto opatření s ohledem na pracovní místa, na nichž nebylo pracovníkům třetích zemí prodlouženo povolení k práci. Její dotaz, zda tato místa byla obsazena občany ČR nebo občany EU, však zůstal nezodpovězený.

Přítomní panelisté i návštěvníci debaty vnášeli do diskuse stále nové podněty a související otázky, jimž však nemohl být pro nedostatek času věnován větší prostor. Otázky agenturního zaměstnávání, práv pracovníků v domácnosti či nároku cizinců na podporu v nezaměstnanosti tak zůstávají předmětem diskuse pro některé z dalších setkání, které bude signálem, že práva migrantů na pracovním trhu v ČR nejsou kompetentním aktérům lhostejná.

Multikulturní centrum Praha společně s partnery – Konsorciem nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, Sociologickým ústavem Akademie věd ČR, Friedrich-Ebert-Stiftung, zastoupení v ČR – vás srdečně zvou na veřejnou debatu na téma regularizace, která se bude konat 16. dubna v Praze.

Zdroje:

ČSÚ (2011a), *Ekonomické postavení populace 15+*.

[http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/t/EA0034DACF/\\$File/31151203.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/t/EA0034DACF/$File/31151203.pdf).

ČSÚ (2011b), *Vývoj počtu zaměstnaných cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání v letech 2011 – 2011 (31.12.)*. http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_zamestnanost

Eurostat (2010), *Total number of new residence permits issued by reason*.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:ResidentPermitsReason10.PNG&filetimestamp=20120701121119#file.

³ Přijetím pokynu náměstka ministra práce a sociálních věcí ze dne 25. ledna 2012 a následně přijetím směrnice generálního ředitele Úřadu práce č. 19/2012 ze dne 17. srpna 2012.